

Nr 198.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till ändrad lydelse av § 53 riksdagsordningen; given Stockholms slott den 4 april 1952.

Under åberopande av bilagda i statsrådet förda protokoll vill Kungl. Maj:t härmed till riksdagens prövning i grundlagsenlig ordning framlägga härvid fogat förslag till ändrad lydelse av § 53 riksdagsordningen.

GUSTAF ADOLF.

Herman Zetterberg.

Propositionens innehåll.

I propositionen föreslås upphävande av det nuvarande förbudet i 53 § riksdagsordningen för ledamot av interimregering att övervara överläggningar och beslut i riksdagens kamrar.

Utdrag av protokollet över justitiedepartementens ärenden, hållet inför Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 4 april 1952.

Närvarande:

Ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden SKÖLD, ZETTERBERG, TORSTEN NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, ANDERSSON, LINGMAN, HAMMARSKJÖLD, NORUP, HEDLUND, PERSSON, HJALMAR NILSON, LINDELL, NORDENSTAM.

Chefen för justitiedepartementet, statsrådet Zetterberg, anmäler efter gemensam beredning med statsrådets övriga ledamöter fråga om *ändrad lydelse av § 53 riksdagsordningen* och anför härvid följande.

I 53 § riksdagsordningen stadgas följande.

Ej må riksdagen eller kamrarna i Konungens närvaro över något ämne rådplåga eller besluta.

Uti vardera kammaren äga statsrådets ledamöter tillträde, med rättighet att deltaga i överläggningarna men ej i besluten, där de ej äro ledamöter av kammaren. Dock må ej statsrådets ledamöter i de fall, då dem enligt regeringsformen uppdraget är att riksstyrelsen föra, ej heller omyndig Konungs förmyndare övertvara kamrarnas överläggningar eller beslut.

I mål, som personligen rör någon ledamot i kammare, må han väl överläggningarna, men ej beslutet, övertvara.

De i paragrafens andra stycke omnämnda fall, då statsrådets ledamöter föra »riksstyrelsen» och därför icke äga övertvara kamrarnas överläggningar eller beslut, avse enligt numera stadgad uppfattning endast s. k. *interimsregering*, varom bestämmelser meddelas i 39—42 §§ regeringsformen, däremot icke *tillförordnad regering* enligt 43 § regeringsformen.

Interimsregering, som innebär att statsrådet för riksstyrelsen i monarkens ställe, kan förekomma i följande fall, nämligen *dels* då Konungen vistas utrikes (39 § regeringsformen), *dels* vid Konungens sjukdom (40 §), *dels* då nybliven Konung är omyndig, för tiden till dess förmyndarstyrelse utsetts, (41 §) *dels* ock då konungahuset utgått på manssidan, intill dess ny Konung valts och tillträtt regeringen (42 §). En förutsättning för att statsrådet skall föra styrelsen är dock i samtliga fall att *regentskap* icke kan anordnas. I första hand skall nämligen styrelsen föras av den till tronföljden närmast berättigade prinsen, eller — om denne är omyndig eller hindrad av sjukdom eller utrikes vistande — av den därefter till tronföljden berättigade prins som uppnått myndig ålder och för vilken hinder av angiven beskaffenhet icke möter.

Förbudet för regerande statsråd att övervara överläggningar och beslut i riksdagens kamrar går tillbaka till 41 § i 1810 års riksdagsordning, vilket lagrum innehöll följande bestämmelse.

Tjänstgörande statsministrar, statsråd, justitieråd, hovkansler, justitiekansler, justitieombudsman samt statssekreterare kunna ej säte och stämma i sitt ständs plena förnekas, när de, enligt vad varje ständs särskilda ordningar stadga, därtill berättigade äro; dock för statsrådets ledamöter de särskilda fall undantagna, då dem, enligt regeringsformen, uppdraget är att med konungslig makt och rätt styra.

Enligt detta stadgande hade alltså statsrådsledamöter över huvud taget icke tillträde till stånden i annat fall än då de där voro riksdagsmän. Vid tillkomsten av 1809—1810 års grundlagar gjordes från skilda håll gällande, att statsrådsledamöter ej alls borde få utöva riksdagsmannaskap. Ett stadgande härom föreslogs av 1809 års konstitutionsutskott i memorial den 5 augusti samma år. Såvitt kan slutas av vissa gjorda uttalanden torde för utskottet såsom avgörande ha framstått dels jävssynpunkter med hänsyn till att statsråden skulle vara underkastade konstitutionellt ansvar och dels fruktan för att »friheten skulle undergrävas och riksens ständers beslut egenmäktigt ledas och förestavas av betydande ämbetsmän», såsom förekommit under Gustav III:s tid. Såsom ett skäl för utskottets uppfattning, att statsråden borde vara helt uteslutna från riksdagsarbetet, framhölls också att de i vissa fall hade att utöva den konungsliga makten såsom interimregering och att »om dessa ledamöter då skulle äga rätt att delta i ständernas överläggningar, utövade de på tvenne sidor den lagstiftande makten». Sistnämnda synpunkt torde ha föranlett det absoluta förbudet för ledamot i interimregering att ha säte och stämma i riksdagen, vilket infördes vid den slutliga utformningen av 41 §.

Då i 53 § av 1866 års riksdagsordning statsrådsledamöter tillerkändes rätt att, även då de icke äro ledamöter i riksdagen, delta i kamrarnas överläggningar, bibehölls förbudet för interimregerings ledamöter att övervara överläggningar och beslut i kamrarna.

Riksdagsordningens 53 § kvarstår alltjämt i sin ursprungliga lydelse. Vid några tillfällen ha emellertid i riksdagen väckts förslag om ändring av stadgandet. Härvid har i fråga om statsrådsledamöters rätt att delta i riksdagsarbetet yrkats, såväl att denna rätt skulle ytterligare begränsas eller helt upphävas som att den nuvarande inskränkningen för ledamot i interimregering skulle borttagas.

Vid 1873 års riksdag motionerades om sådan ändring, att statsrådsledamöter endast då de vore ledamöter av riksdagen skulle få övervara kamrarnas sammanträden och att de då skulle äga delta blott i överläggningarna men ej i besluten. Yrkandet avstyrktes bestämt av konstitutionsutskottet (utlåtande nr 7) och avslogs av riksdagen.

Vid 1883 års riksdag föreslog konstitutionsutskottet (memorial nr 5) att förbudet för ledamot av interimregering att delta i kamrarnas överlägg-

ningar och beslut skulle upphävas. Däremot skulle motsvarande förbud för omyndig Konungs förmyndare alltjämt bibehållas. I motiveringen för förslaget anförde utskottet, att förbudet obestriddligen kunde medföra högst betänkliga olägenheter. Det kunde nämligen inträffa att Konungen eller prins, som kunde vara regent, av sjukdom eller annan anledning under längre tid vore förhindrad att föra regeringen. Under sådana förhållanden skulle samarbetet mellan regering och representation högst väsentligt störas. Riksdagen skulle vara berövad den tillgång till nödiga upplysningar, som vore avsedd med statsrådets tillträde till kamrarna, och statsråden skulle vara urståndssatta att genom sådana upplysningar bereda framgång åt regeringens förslag. Utskottet ansåge att dess förslag icke borde möta några betänkligheter ur konstitutionell synpunkt. Den ställning, representationen intoge gentemot regeringen, hade nämligen enligt utskottets uppfattning blivit så självständig och oberoende av varje yttre påverkan, att grundad anledning till farhåga för ett obehörigt eller i övrigt skadligt inflytande från regeringsledamöternas sida icke torde förefinnas. — Andra kammaren antog utan diskussion utskottsförslaget såsom vilande. Första kammaren avvisade emellertid förslaget med 44 röster mot 37.

Ett borttagande helt och hållet av möjligheten för statsrådsledamot att vara riksdagsman yrkades i motioner vid 1933 års riksdag. Då föreslogs nämligen, att förtroendeämbetsmän icke skulle vara valbara till riksdagen. Motionerna avstyrktes av konstitutionsutskottet (utlåtande nr 14) som därvid beträffande statsrådets medlemskap i riksdagen erinrade om att ett demokratiskt-parlamentariskt statsskick byggde på uppfattningen att ett organiskt samband borde föreligga mellan regering och representation, så att regeringen utvaldes ur representationen, för vars majoritet den borde framstå såsom ledare. Motionerna avslogos av riksdagen.

Av vad jag nu sagt torde framgå, att grunden till det i 53 § riksdagsordningen stadgade förbudet för ledamot av interimregering att övervara överläggningar och beslut i riksdagen väsentligen är att söka i historiska förhållanden och i en äldre tids statsrättsliga teori. De skäl för förbudet, som tidigare kunna ha funnits, ha tydligen bortfallit med parlamentarismens genombrott i vårt land. Att tillämpning av detta föråldrade stadgande skulle i hög grad verka störande på det nödvändiga samarbetet mellan regering och riksdag torde icke behöva närmare utvecklas. Jag vill därför föreslå, att det ifrågavarande förbudet upphäves. Förslag i enlighet härmed till ändrad lydelse av 53 § har upprättats inom justitiedepartementet.

Föredraganden hemställer härefter att genom proposition förslaget till *ändrad lydelse av § 53 riksdagsordningen* måtte föreläggas riksdagen till prövning i grundlagsenlig ordning.

Kungl. Maj:ts proposition nr 198.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställen förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avläsas proposition av den lydelse bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Olle Hellberg.
